Я чоловік бідний. Грунту нема й крихітки, всего-на-всего одна хатина та й то стара. А тут жінка, діточок двоє, коби здорові; треба чимось жити, треба якось на світі держатися. Два хлопчики в мене — один чотирнадцяти, а другий дванадцяти літ — пастушать у добрих людей, та й за то мають їду й одежину яку-таку. А жінка пряде, також дещо заробить. Ну, а в мене, старого, який заробок? От піду десь-колись до близького зрубу, наріжу березини та пипнаю мітовки через тиждень, а в понеділок беремо з жінкою по зв’язкові на плечі та й на торг до Дрогобича. Невеликий то з того й заробок, по три, чотири крейцари за мітлу, а панові заплати за пруття, ну, то мало що й лишиться. Але що діяти, треба заробляти, треба як мож своїм світом токанити.

Та й що за життя наше! Бульба та борщ, часом деякі крупи, та й хлібець, який лучиться: житній, то житній, а ячмінний або вівсяний, то й за то богу дякувати. Ще як літо, то півбіди біда. Чоловік дещо заробить у багатшого: тут роїв у пасіці припильнуєш, там у саду ночуєш, коло сіна та снопів поробиш, а ні, то з саком підеш у потік, рибу деяку спіймаєш або досвіта губ деяких із лісу наднесеш, — ну, а взимі всього того нестає. Що від людей за роботу дістанемо, тим і заносимося, а не раз то й голодом дебеліємо. От як-то бідні халупники!

Ну, видите, а ще знайшовся добрий чоловік, що позавидів і нашим достаткам! Дістоді-то: забагато, діду, у тебе добра, розтовстієш занадто, розгуляєшся! Так от тобі на! Та й всипав такого, що господи твоя воля!

Слухайте, як то було.

Іду я собі раз містом, мітли, зв’язані докупи, несу на дрючку на плечах, іду та й роззираюся довкола, чи не киває хто на мене або чи не кличе де жидівка: "Чоловіче, чоловіче, а почому мітли?". А тут народу довкола, звичайне, торгова днина. Зиркаю я довкола, виджу, іде позад мене якийсь панок, горбатий, головатий, як сова, а очі у нього сірі та

недобрі, як у жаби. Іде та все на мене поглипує. Я став, гадаю, може, чого хоче, а він нічого, став і собі та й дивиться в другий бік, нібито йому про мене й зовсім байдуже. Іду я далі, він знов за мною. Мені якось зробилося недобре. — Пек тобі, бідо! — гадаю собі, — що то таке? — Аж ту жидівка збоку кричить:

— Чоловіче, чоловіче, почому мітли?

— По п’ять, — кажу.

— Ни, як по п’ять? Нате вам три.

— Давай чотири.

— Ні, три.

— Ні, чотири.

Сторгували ми за півчверта крейцара. Я свою в’язанку з плечей, розв’язую собі спокійно, даю жидівці мітлу, — аж ту і горбатий панок за мною.

— Почому мітовки продаєте? — питає мене,

— По п’ять крейцарів, паночку, — кажу. — Купіть, мітли добрі.

Він узяв одну, потрібував…

— Так, так, — каже, — нема що й казати, добрі. А ви відки?

— З Манастирця.

— Так, так, з Манастирця. А ви часто мітовки продаєте?

— Ні, не часто. От так раз на тиждень, у понеділок.

— Ага, ага, щопонеділка! А багато так у один понеділок продасте?

— А як ся трафить, паночку, часом я й жінка попродамо всі, що винесемо, а часом і не попродамо.

— Гм, то ви й з жінкою! Обоє, значить, по отакому зв’язкові виносите?

— Та так, прошу пана. Часом по такому, часом і по більшому.

— Ага, ага! А багато так за тиждень мітовок можете зробити?

— Та то, прошу пана, як до потреби. Літом продаєся їх менше, то менше й роблю. А восени та взимі, то більше того товару йде.

— Так, так, розуміється! Бо то, видите, я ліверант до цісарських магазинів, то мені би треба таких мітовок багато, так зо сто. Могли би ви на другий тиждень зробити мені сто мітел?

Я поміркував троха та й кажу:

— Чому ні, зроблю. А де пану донести?

— От тут, — каже пан, та й показав на один дім. — Але пам’ятайте, принесіть. Я вам зараз і заплачу. А почому, кажете, одна?

— Та вже як пан стілько беруть на гурт, то я спущу танше, по чотири.

— Ні, ні, ні, не треба, не спускайте! Я заплачу й по п’ять!

— Бог най панові дасть здоров’ячко!

— Ну, ну, бувайте здорові! А пам’ятайте, віднині за тиждень приходіть!

Та й з тим словом панок поштильгукав собі кудись, а я лишився. — Ото, — гадаю собі, — якийсь лепський пан, навіть не каже спускати з ціни, а на таку суму мітлів замовляє! Таже то ціла п’ятка буде, господи! А я, прости господи гріха, вже й зачав був зле помишління на нього мати, як він отак за мною стежкував. Ну, дай йому господи вік довгий! Прецінь хоть раз мені добрий заробок трафився!

Швидко я кинувся за своєю старою. Попродали ми свій товар чи й не попродали, купили солі, сірників, чого там іще нам було треба, та й додому. Кажу я старій, що от так, і так, заробок добрий лучився, буде за що й податок заплатити, ще й для неї на зиму підшиття буде. Вона й собі ж зраділа.

— Треба буде, — каже, — взятися обоїм, а то ти сам за тиждень не зробиш усеї роботи. То я вже своє все відложу.

Добре. Отак гуторячи, поспішали ми троха що не підбігцем додому, щоби, бачите, часу не тратити.

Зараз того ж дня прихопилися обоє, як до гарячого борщу. Пруття наносили цілу стирту, — фабрика в хаті! Я гиллі обламую, вона листя обчімхує, аж їй шкіра з долонів позлазила, а я відтак грубші кінці ножиком чехолю, складаю, в’яжу, держаки стружу — кипить робота. Прийшлося до неділі, ціла сотка мітел готова і в зв’язки по п’ять-двадцять пов’язана. Так уже й приладжено, що кожде з нас бере по два такі зв’язки на перебесаги; через плече ужовка, один зв’язок на груди, а другий на плечі звисає. В понеділок беремо ми добрі дрючки в руки, зв’язки на себе — чеши до міста! Спека така, що крий мати божа! З нас цюрком поти ллються, в горлі пересохло, ну, але що робити! Коли заробок, то заробок.

Приходимо до міста, всі жиди на нас очі повивалювали. Що то, не бачили ще, щоби хто коли такі великі зв’язки ніс.

— Слухайте, чоловіче, — посмішковуються з нас, — а ви де коні продали, що самі фіру пруття двигаєте?

— Чоловіче, чоловіче, — кричать другі, — а в кого то ви березовий лісок купили? Чи ви на продаж лісок березини з бабою до міста принесли? Що хочете за лісок березини?

А ми нічого. Ледве дихаємо, а йдемо, аж очі з голови лізуть. Дав бог, якось ми долізли аж до того дому, де пан казав чекати. Прийшли перед ганок та й телевх оберемками на землю, а самі мов неживі попадали на ті оберемки та й відсапуємо так, що аж язики повивішували. Нема, нема, аж тут вікно скрип, наш панище визирає.

— Ага, — каже, — то ви, чловєчку?

— Так, прошу пана, то я з мітлами.

— Добре, добре, я зараз до вас вийду.

Запер вікно. Ми чекаємо. По добрій хвилі вийшов.

— Ну, що ж ви, принесли мітовки?

— Так, прошу пана, сто, як пан казали.

— Ага, ага, то добре. Але знаєте що, я їх тепер не потребую, возьміть собі, най у вас іще будуть до якогось часу або й можете їх попродати… А мені як буде треба, то я вам перекажу. А тепер нате вам отсей квіток, покажете війтові, то він уже вам скаже, що маєте робити.

— Ба, а то як, — кажу я. — То пан замовили, а тепер не беруть?

— Ні, не беру, — каже він лагідненько, — бо мені тепер не треба. Але ви не бійтеся, я за вас не забуду. Ось вам той квіток, нате!

— Нащо мені вашого квітка? Що я з ним ізроблю?

— Возьміть, возьміть, — каже він. — А втім, як не хочете, то як схочете. А тепер ідіть собі з богом!

Я вже, правду кажучи, хотів поставитися до нього з язиком, але він обернувся та й шусть назад до хати. Ми зісталися мов водою зілляті. А далі, що діяти, забрали мітли та й пішли на торг, аби хоть що то розпродати.

Аж ось так десь за тиждень кличе мене війт. "Що за біда?" — гадаю собі. Приходжу, а війт сміється та й каже:

— Ну, діду Паньку (мене всі звуть дідом, хоть я не такий-то ще й старий), маєш благовісника.

— Якого благовісника? — кажу та й дивуюся.

— А от якого, ади! — та й виняв папір, той самий, що мені той пан оногди давав, розвернув його та й став читати щось таке, що я ані капиночки не зрозумів, крім свого власного ім’я.

— Ба, та що ту таке сказано? — питаю.

— Сказано, діду, що ти великий багач, по сто мітлів щотижня продаєш, гроші лопатою загрібаєш, та й велено поставити тобі отсю п’явку.

— Яку п’явку? — питаю я, вухам своїм не вірячи.

— Аркушок, небоже.

— Аркушок? Ба, та який аркушок? Для кого?

— Ей, діду! Не чинися глухим, коли тобі не позаступало! Адже ж не для мене, а для тебе! Маєш платити попри домовий ще й заробкового податку п’ятнадцять ринських річно.

— П’ятнадцять ринських річно? Господи! Ба, та за що?

— За мітли! Чуєш, що пан комісар податковий подав тебе на аркушок і каже, що ти по сто мітлів на тиждень продаєш.

Я став, як той, кажуть, святий Семен Стовпник, що п’ятдесят літ на однім місці стовпом стояв. Так, якби я чемериці наївся.

— Пане вуйці, — кажу згоді, — я не буду платити.

— Мусиш!

— Ні, таки не буду. Що мені зробите? Що голий за пазуху сховає? Адже знаєте, що на мітлах я й у цілім році ледви п’ятнадцять ринських зароблю.

— Що я маю знати? Пан комісар мусить ліпше се знати! — каже війт. — Моя річ стягнути податок, а не хочеш дати, то я здекутника вишлю.

— Овва, шліть хоть зараз! У мене здекутник здохне, заки що знайде.

— Ну, то продамо хату й грядки, а вас на чотири вітри. Цісарське не сміє пропасти!

Я зойкнув мов підрізаний.

— А видиш, — каже війт. — Ну що, будеш платити?

— Буду, — кажу, а сам собі своє гадаю.

Минули три роки, я не платив ані крейцара. Як приходила здекуція, то ми з бабою ховалися у лози, мов від татар, а хату замикали. То ті здекутники прийдуть, покалатають, покленуть та й потечуться далі. Два рази хотіли добуватися силоміць до хати, та оба рази добрі люди відпросили. Але на четвертий рік урвалося. Ні просьби, ні плачі не помогли. Рештанції на мні назбиралося щось на шістдесят ринських. Наказали з міста зараз ізложити гроші, а як ні, то хату пустити на ліцитацію. Я вже й не тікав нікуди, виджу, що нічого се не поможе. Ну, та й що? Назначили ліцитацію, отаксували все моє добро на круглих шістдесят ринських. Приходить той день, тарабанять, кличуть купців… "Хто да вєнци?" — еге, коли-бо ніхто й стілько не дає. Десять… дванадцять… ледво на п’ятнадцять ринських витягли та й за те й продали. А я в сміх та й кажу до війта:

— А видите, таки я вас іздурив! Хіба я вам не казав, що голого не обідреш?

А війт до мене:

— Нехай тебе, діду, мара бере, на який ти спосіб узявся!

Нашу хату закупив жид Йойна на хлів для телят, а ми з бабою, як видите, пішли в комірство. Знов по-старому жиємо, доки бог віку подовжить. Вона пряде, хлопці людську худобу пасуть, а я мітли роблю. Та й якось своїм світом торочимо, хоч і без аркушка.

Львів, у лютім 1881 р.